

V. M.

Obletnica Parka Škocjanske jame

V Parku Škocjanske jame letos zaznamujejo dve pomembni obletnici: 30. obletnico vpisa na Unescov seznam naravne dediščine in 20. obletnico ustanovitve parka. Ob obletnicah so izdali zanimivo in poučno knjigo Matjaža Puca Kronika raziskovanj in turističnega obiska.

Mogočna dvorana v Škocjanskih jamah

Škocjanske jame pri Divači so eden največjih naravnih fenomenov Evrope in sveta. Zaradi izjemnega pomena za svetovno naravno dediščino so bile 28. novembra 1986 vpisane na seznam svetovne naravne in kulturne dediščine pri Unescu, deset let kasneje pa je bil z zakonom ustanovljen regijski park Škocjanske jame. Republika Slovenija se je po osamosvojitvi zavezala, da bo zagotovila aktivno varovanje območja

Škocjanskih jam. Zato je ustanovila regijski park Škocjanske jame, za upravljalca pa postavila javni zavod Park Škocjanske jame, Slovenija. Kot pomembno, edinstveno in značilno naravno kraško območje svetovnega pomena ga je moralno in etično ohraniti našim zanamcem.

Kraška pokrajina

Meje regijskega parka Škocjanske

jame obsegajo sotesko reke Reke od severozahodnega vznožja flišnih Brkinov na vzhodu do vzhodnega dela divaškega Krasa na zahodu. Prehod reke s flišne kamnine na apnenec imenujemo kontaktni kras in Škocjanske jame so značilen primer takega pojava. Regijski park je v občini Divača, njegova površina pa je 413 ha in obsega območje jam, površje nad jamami, sistem udornic in sotesko Velike vode oz. Reke do mostu v Škofljah.

Regijski park vključuje značilno in v svetovnem merilu neponovljivo kraško pokrajino, kjer je na enem mestu največ strnjenih kraških pojavov. →

Skupaj s spletom jam, udornih dolin in posameznih kulturnih spomenikov zajema regijski park tipično kraško »arhitekturo«. Enkratna zastopanost rastlinstva in živalstva, združenega v izjemnem sožitju na izredno majhnem območju, pomeni, da je to območje biotsko kot tudi abiotsko zelo bogato in zato tudi zanimivo.

Udorne doline

Škocjanske jame imajo izjemno razvejen sistem jamskih rogov, ki so dolgi 5,8 km, globina do najnižje točke znaša 209 m, ter so največji in najbolj znan naravni pojav klasičnega krasa. Z menjavanjem ponorov v geološki preteklosti so na tem stiku nad podzemnimi votlinami nastale številne udorne doline. Mala in Velika dolina z globino 163 metrov očarata vsakega obiskovalca. Najlepši pogled na obe dolini z naravnim mostom in jamo, ki ju loči, imenovano Miklov skedenj po raziskovalcu in domačinu Francu Cerkveniku - Miklu, je z Velikega razgledišča. Tu se začne podzemski jamski splet z velikansko podzemeljsko sotesko. Višina te soteske je ponekod višja kot sto metrov. Kot je v *Nasih jamah* leta 1998 zapisal Tomaž Zorman, imajo Škocjanske jame verjetno največjo jamsko dvorano v Evropi, katere ploščina je 12.000 m² (1,2 ha). Reka teče pod zemljo skoraj 40 km daleč do izvirov Timava v Tržaškem zalivu. Preden reka ponikne v jame, teče po 2,5 km dolgi površinski, v apnenec vrezani soteski.

Pogum domačinov

Raziskovanje jam je vedno potekalo ob pomoči domačinov. Izjemni napor, pogum in trdoživost so domačinom prinesli sloves pri prvih raziskavah strašnega podzemlja. V jamah so naredili kilometre poti, vklesanih v živo steno (skalo), tudi sto metrov visoko nad deročo reko. Edina razsvetljava,

s katero so si svetili, so bile sveče ali oljenke. Po teh poteh so potem »raziskovalci« uradno raziskali jamske prostore in poželi vso slavo, tako rekoč na hrbtu domačinov. Te poti danes spadajo v tehniško dediščino Škocjanskih jam.

Kraška arhitektura

Na zavarovanem območju parka so tri manjša naselja s tipično kraško arhitekturo: Škocjan, Betanja in Matavun. Tu najdemo več stavbnih spomenikov. Zanimivo je predvsem celotno naselje Škocjan, ki predstavlja urbanistični spomenik ob cerkvi sv. Kancijana. Po tej značilni prastari naselbini s cerkvijo, kjer izstopa izdvojen zvonik in je včasih veljala za dobro utrjeno gradišče, so jame dobile tudi ime. Na tem območju je več desetih kulturnih spomenikov, ki so zaradi svoje posebne vrednosti vključeni v režim varovanja kulturne dediščine. Vodnjak, vir preživetja, portali, skedenj za mlattev in shranjevanje žita, mlini ob vodi, ledenice za shranjevanje ledu in pokopališče s starimi nagrobniki pričajo o življenju in delu nekdanjih prebivalcev.

Na skali nad reko Reko se na Valvasorjevih slikah nad sotesko še dviguje grad Školj, ki je, napol podrt, še vedno simbol mogočnosti. Na območju parka je več arheoloških območij in lokacij (naselbine, grobišča in jamska najdišča), ki izvirajo iz različnih arheoloških dob.

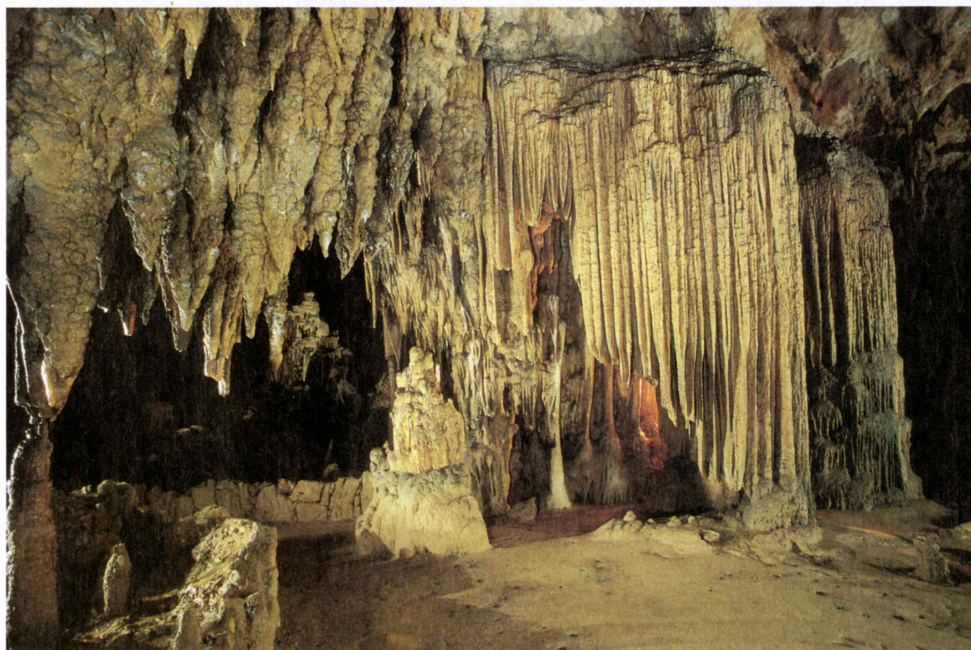
Rekorden obisk

Leta 2015 so v Parku Škocjanske jame imeli rekorden obisk, saj so našli 131.958 obiskovalcev. Od teh je bilo 24.502 domačinov in 107.456 tujih gostov, med slednjimi največ angleško govorečih, po državi prihoda pa jih je največ prišlo iz Italije, Nemčije, Češke, Francije, ZDA, Izraela, Nizozemske, Španije in Poljske.

Že drugo leto zapored so Parku Škocjanske jame podelili certifikat odličnosti, ki ga na podlagi pozitivnih ocen uporabnikov podeljuje največji turistični portal na svetu TripAdvisor. V letu 2015 je bil končan evropski projekt Obnova turističnih poti in kontrole vstopa v Tihi in Šumeči jami ter prva faza prenove sprejemnega centra Parka Škocjanske jame v Matavunu, ki je vključeval tri sklope. Prvi sklop je obsegal gradbeno dela v jami in prenovo osvetlitve, drugi prenovo sprejemnega centra, tretji sklop pa je bil namenjen vzpostavitvi videonadzora in pristopne kontrole v jami. Na novi informacijski točki Parka Škocjanske jame, ki je bila odprta lani maja, je na ogled postavljena prenovljena muzejska zbirka Zgodovina raziskovanja Škocjanskih jam, ki domuje v kletnih prostorih.

Podobe z razglednic

Ob škocjanskih obletnicah je zavod Park Škocjanske jame izdal prevod dela Friedricha Müllerja *Škocjanski jamski svet* iz leta 1890, ki je natančen opis do takrat neodkritih delov Škocjanskih jam, raziskovanj in popis sledov človeške navzočnosti v prazgodovini. Še več, je pravo pustolovsko branje. Je spomin na čase, ki so se ohranili tudi na redkih starih črno-belih fotografijah in risbah, na čase, ko niso poznali besed evropski projekt ali sofinanciranje. V jame so se nekoč odpravljali z baklami, v volnenih nogavicah in suknjičih, usnjenih gozdarjih, z deskami, vrvmi, lesenimi, doma stesanimi čolni in z veliko mero poguma, volje in entuziazma. Priča smo že tedaj sistematičnemu načinu nadelave poti, prodiranju vse globlje v neznano jamsko temo. Na primer, kako so premagovali šesti slap in vse nadaljnje do osemnajstega, do koder je bila tedaj jama raziskana. Müller je napovedal, da bo Mahorčičeva jama postala množično obiskana, kar se je pred nekaj leti res zgodilo. Omenjal je odkritje bronaste čelade,

Kapniki z imenom Orgle

graditev reševalne poti.

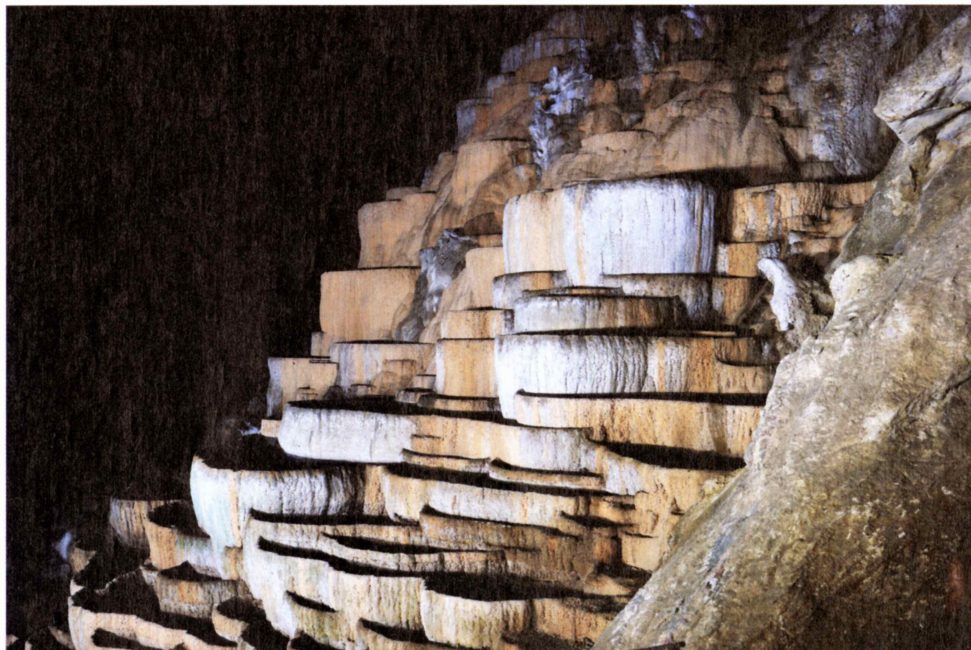
V še eni knjižici *Stoletna pričevanja o Škocjanskih jamah* so zbrali stare razglednice, slike starih tabel in drugih načrtov. Razglednice hranijo nekdanje podobe in tudi jezik, »na primer poetični izraz za ponor Reke, na razglednici ohranjen kot 'zadnji usah'«.

Na kar 146 mestih v jami so najprej avstro-ogrski in za njimi italijanski raziskovalci jam pomembnejše skale in druge objekte ali dogodke označili s tablami. Postavili so tudi zahvalno tablo domačinom, Cerkvnikom, Delezevim, Antončičem in drugim v Schmidlovi dvorani, ki so spremljali tuje raziskovalce, opravili ogromno težaško in nevarno delo in ki so tudi sami odkrili Tiho jamo.

Table pa so tudi snemali. Italijani avstrijske, po letu 1945, ko so jame prišle v oskrbo Zavoda Kraške jame Slovenije, pa so Jugoslovani odstranili italijanske. Danes je postavljenih trinajst s slovenskim napisom in sedem v Hankejevem kanalu iz avstrijskega obdobja.

Park Škocjanske jame

Škocjanske jame so trideset let v odlični družbi naravne in kulturne dediščine svetovnega pomena. Del utemeljitve za uvrstitev na Unescov seznam je bil tudi opis tehniške dediščine in zgodovine raziskovanj krasa, prvo in povrh dobro dokumentirano raziskovanje krasa na svetu. Ta del naloge je odlično opravil pokojni geograf Matjaž Puc, ki je v muzejih, pri starih pričevalcih, na sejnih, skratka na terenu pridobil ogromno informacij o raziskavah Škocjanskih jam. Del gradiva, ki je shranjen v tržaškem prirodoslovnem muzeju in je na voljo tudi današnjim raziskovalcem jamske zgodovine, je tudi prvi celoviti načrt Škocjanskih jam iz leta 1913, ki ga je na podlagi že izdelanih Hankejevih in Marinichevih načrtov izdelal Anton Meeraus s pomočjo Adolfa Saula. Park Škocjanske jame je izdal faksimile tega lepega, barvnega, a tudi natančnega načrta z oznakami brzic, slapov, glavnih skal, sigastih tvorb, stranskih rorov s prečnim prerezom, v katerem je prvič vključena tudi Tiha jama, odkrita leta 1904, pozneje kot končni sifon. Ko so jama leta 1993 znova izmerili, in to s povsem drugačno tehniko, so v Meerausovem načrtu odkrili le eno napako, napačno izmerjen kot. Kdo so bili ti možje? Raziskovalci, člani jamarkega odseka primor-

Posebna znamenitost jam so Ponvice (fotografije: PŠJ)

ske sekcije Nemško-avstrijskega planinskega društva. Hanke, Nemec iz čeških Bravant, ki je živel v Trstu, vedno prvi v vrsti z baklo v roki, opisovalec jam in raziskovanj, prvi jamski turistični vodnik Friedrich Müller in Josef Marinich, Tržačan, izvrsten plezalec, ki je organiziral, projektiral graditev poti.

Kronika raziskovanj

Nedavno je zavod Park Škocjanske jame izdal knjigo *Škocjanske jame pri Divači. Kronika raziskovanj in turističnega obiska*. V njej so objavili elaborat *Kronika raziskovanj in turističnega obiska*, ki ga je geograf Matjaž Puc izdal že leta 1999. Knjigo je uredil Borut Peric. V knjigi so na enem mestu zbrani osnovni zgodovinski mejniki tega območja, ki jih je pokojni Matjaž Puc zbiral skozi leta in nato predstavil v elaboratu. Kot je na predstavitvi knjige dejala njegova žena Veselka Šorli Puc: »V Kras je bil zaljubljen, Škocjanske jame pa so bile njegov otrok.«

Kot je v uvodu knjige zapisal Peter Skoberne, se je Matjaž Puc s krasom in jamami ukvarjal od rane mladosti, zato ni manjkal pri vzpostavitvi katastra jam, raziskovanju jam, naravovarstvenih opredelitvah jam kakor tudi ne pri pripravljanju predloga za uvrstitev Škocjanskih jam na seznam svetovne kulturne in naravne dediščine (1986). Že takrat je njegova enciklopedičnost bistveno prispevala h kakovosti predloga in utemeljitvi sve-

tovnega pomena. Škocjanske jame so bile ena od njegovih ljubezni, zato se je tudi posvetil zbiranju podatkov. Posebej ga je zanimala zgodovina raziskovanja, kar je zahtevalo veliko mero poznavanja ne le zgodovine, ampak tudi razmer na tem politično zelo prehodnem ozemlju. Po naročilu vodstva Škocjanskih jam je leta 1999 v dokaj kratkem času pripravil pregled zgodovine raziskovanj. Brez bogatega minulega dela in ustvarjalne raziskovalne žilice mu tako temeljit pregled v tem času ne bi mogel uspeti. Do te točke je delo izjemno ter kar kliče po nadaljevanju in poglobljanju. ✕

MATJAŽ PUC
ŠKOCJANSKE JAME PRI DIVAČI

Park Škocjanske jame,
Slovenija

**Kronika
raziskovanj
in turističnega obiska**

ŠKOCJAN CAVES NEAR DIVAČA • A chronicle of explorations and tourism

